

BUITENPLAATSEN EN TREKVAARTEN

Rond Amsterdam liggen talrijke buitenplaatsen. Ze zijn vanaf de 17de tot in de 20ste eeuw gesticht door vooral Amsterdamse kooplieden en regenten. De meeste zijn te vinden in Kennemerland en 's-Graveland, maar ook langs de Vecht, Angstel en Amstel en in het Gooi. Denk aan Beeckestijn in Velsen, Elswout bij Haarlem, Frankendael in de Watergraafsmeer (Amsterdam), Nijenrode langs de Vecht of Schaep en Burgh in 's-Graveland.

In de Gouden Eeuw maakte Amsterdam een snelle groei door en steeg de behoefte om vanuit de drukke, stinkende stad te genieten van het buitenleven. Vooral 's zomers was het milieu in de stad, waar de grachten open riolen vormden, rondweg ongezond. De bereikbaarheid over het water vormde een van de vestigingsfactoren. De huisraad werd in het voorjaar naar het zomerverblijf verscheept, de heer volgde later comfortabel per trekschuit.

De natuurlijke waterlopen Amstel, Angstel en Vecht waren de eerste plaatsen waar buitenplaatsen gevestigd werden. In toenemende mate weken vooral Amsterdamse kooplieden uit naar de hogere zandgronden van het duingebied en het Gooi en naar de droogmakerijen van Watergraafsmeer en Beemster. De aanleg van het stelsel van trekvaarten was van groot belang voor de ontwikkeling van deze buitenplaatsen. Zand, nodig voor de uitdijende stad, werd via de trekvaarten vervoerd en met deze handel werd het buitenhuis bekostigd. De cultuurhistorische band met Amsterdam is herkenbaar aan de opvallende gelijkens van de stijl van de buitenplaatsen en de Amsterdamse grachtenpanden. Bouwmeesters en beeldhouwers werkten in opdracht van de kooplieden op beide locaties.

De buitenplaatsen vertellen op bijzondere wijze het verhaal van de menselijke relatie met de natuur. Aanvankelijk bestond de drang de natuur te beteugelen, zoals fraai zichtbaar is in de aanvankelijk strak aangelegde tuinen van de buitenplaatsen. Vanaf het midden van de 18e eeuw kwam met de romantiek de waardering op voor de woeste natuur die vervolgens in de tuinen werd nagebootst. Zichtassen op de omringende natuur zorgden al vroeg voor een maximale natuurbeleving.

De betekenis van de landgoederen voor het hedendaagse landschap van de Metropoolregio Amsterdam is groot. Als een soort 'groene longen' liggen aan weerszijden van Amsterdam nog twee landgoederenzones die op unieke wijze de menselijke behoefte aan rust en natuur verbeelden en die verbonden zijn met de stad via de trekvaarten. De ambitie is de landgoederen in hun samenhang (met hun buitens, parken en zichtassen) te beschermen en de specifieke betekenis die trekvaarten en andere waterlopen voor hun ontstaan hebben, zichtbaar te houden.

Landgoederenzones en trekvaarten

- Ⓐ Landgoederen Kennemerland
- Ⓑ Landgoederen 's-Graveland
- ① Trekvaart Haarlem-Leiden
- ② Trekvaart Haarlem - Amsterdam (deels gedempt)
- ③ Trekvaart Amsterdam - Naarden (deels gedempt)
- ④ 's-Gravelandsche Vaart / Vaart langs Noorder- en Zuidereinde

